

Oponentský posudek bakalářské práce Anny Sharova *Platónovy „feministické“ koncepce očima moderních filosofek* (Vedoucí práce: doc. Mgr. Jan Bierhanzl, Ph.D.; Studium humanitní vzdělanosti; Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2024)

Předložená bakalářská práce se zabývá dnes již klasickým tématem feministické kritiky kánonu politické filosofie, konkrétně interpretací Platonových návrhů týkajících se genderových vztahů v 5. knize *Ústavy*. Anna Sharova si pro svou práci vybrala tři interpretace filozofek, představené v posledních desetiletích, konkrétně v letech 1976 (Julia Annas), 1977 (Susan Moller Okin) a 2000 (Catherine Gardner).

Práce má jasnou strukturu, základní literaturu, s kterou pracuje a víceméně také cíl, který sleduje. Jak to v případě filosofických prací bývá, má zejména shrnující a komparativní povahu, přičemž v závěrečné části shrnuje zjištěné poznatky a hodnotí je ve svém chápání. Zejména v poslední části práce (trochu nešťastně nazvané 4.5 „Mé vlastní poznatky“) je slyšet autorku probírající se třemi diskutovanými interpretacemi. Samotný Závěr nedosahuje interpretační hloubky, kterou autorka prokazuje v sumarizování koncepcí tří autorek. (Z věcného hlediska chci připomenout, že Susan Moller Okin na rozdíl od dalších dvou autorek již nežije. Nezdá se, že by toto autorka práce někde uvedla nebo si toho byla vědoma.)

V práci ale vidím také nedostatky; shrnout by se dali do tří okruhů. Za prvé, není zřejmé, na základě jakého klíče autorka práce zvolila tři interpretační příspěvky Annas, Okin a Gardner. Za druhé, autorka se v práci nezabývá tím, jak se vůbec na scéně objevuje feministická kritika filosofického, resp. politicko-filosofického kánonu a tím, proč je právě tento filosofický projekt pro porozumění interpretacím stěžejní. Za třetí, cíl práce – tedy hledat anebo vyvracet Platónův protofeminismus – považuji za problematický a odhalující spíše nevyřčené předpoklady autorčiny interpretace a analýzy než domnělý protofeminismus.

K první otázce výběru feministických interpretací. Autorka výběr popisuje následovně: „Záměrně jsem si ke svému rozboru vybrala texty od tří ženských filosofek moderní doby, které se hlásí k feministickému proudu svého pole výzkumu. (...) Všechny tři autorky sice mohou sdílet feministická paradigmatu svého filosofického uvažování, přesto na kýžené pasáže Platónova dialogu hledí každá z trochu odlišné perspektivy, vztahuje je k rozdílné literatuře a především skládá jinou mozaiku Platónova (možného) pohledu na přirozenost žen a na jejich roli v městské společnosti.“ (S. 6.) Dle autorky interpretované filosofky tedy sjednocuje feministické paradigma, to jim ale pořád umožňuje různé přístupy k čtení Platóna. Existuje ale nějaké kritérium, díky kterému by srovnání právě těchto tří čtení mohlo generovat důležitá zjištění? Proč autorka práce nezvolila jiná feministická čtení Platónovy *Ústavy* – jsou jich totiž desítky ne-li stovky? Na obhajobě by autorka práce měla předložit své zdůvodnění a také zvážit alternativní možnosti.

K druhé otázce zabývání se feministickými interpretacemi vůbec. Autorka práce se pohybuje mezi dvěma extrémy. Na jedné straně tvrdí, že je pro ni cenný „každý poznatek, který lze říci na adresu Platónova uvažování o ženách i společnosti jako celku, ať už je z dnešního pohledu zabarvený jakkoliv“ (s. 7). K interpretacím V. knihy *Ústavy* tedy přistupuje, jakoby dosavadní literatura k tématu neexistovala a cokoliv kde najde, je jednoduše zajímavé a hodnotné. Na druhé straně ale považuje existenci interpretací vybraného textu z feministických pozic za existující, samozřejmou a za takovou, ze které je si možné vybrat tři různé interpretace dle libosti (viz s. 8 a jinde). Jednoduše se nezamýšlí nad tím, proč vůbec nějaké filosofky otázky po feminismu, protofeminismu nebo antifeminismu Platóna kladou, nebo proč je také vůbec

možné posuzovat Platóna z perspektivy politického liberalismu (s. 11). Nepodezřívám studující ze zlých úmyslů. Zdá se mi ale, že nedomýšlí, proč je vůbec relevantní klást klasickému textu jako je *Ústava* otázky po Platónově představě o postavení žen v společnosti, o genderových vztazích nebo otázky po Platónově údajném feminismu. Na obhajobě bych ráda slyšela úvahu právě nad touto otázkou.

Třetí otázka souvisí s druhou. Odpověď na druhou otázku by totiž mohla vůbec vymezit smysluplnost ptaní se na existenci nebo míru Platónova „feminismu“. Zformulujte prosím na obhajobě, co je feminismus, jak ho chápou jednotlivé autorky, jak ho chápete Vy a jaký smysl má klást si otázku, jestli byl Platón feministka anebo nebyl. Existují důvody, proč bychom si tuto otázku vůbec nemusely nebo ani neměly klást? Proč jste si ji položila Vy?

Je škoda, že autorka do části II. Deskripce primárního textu (s. 9 – 12) už zahrnuje jednak perspektivu tří interpretačních textů, kterými se zabývá dále (s. 11) a také autorské hodnocení (s. 11 – 12). Zejména ale sumarizaci Platonových argumentů z V. knihy nepovažuji v této části za postačující, je poměrně zkrácená a neposkytuje dostatečný základ pro konfrontaci či srovnání s interpretacemi v části III. Rozbor interpretací.

Sumarizace interpretací třech vybraných autorek se snaží shrnout z poměrně složitě argumentace jednotlivých textů to podstatné. Do jisté míry se to autorce práce daří. Oceňuji zejména její shrnutí tří interpretací ve vztahu k návrhu Platóna, aby ženy byly součástí třídy strážkyň, dále ve vztahu k návrhu, aby péče o děti a sexuální vztahy neprobíhaly v jednotlivých domácnostech a nakonec shrnutí týkající se vztahu mezi dvěma Platónovými hlavními návrhy. Tím, že ale v práci převažuje pohled jednotlivých textů, je argumentace poměrně nepřehledná. Autorka se snaží vyčerpat tři interpretační texty co nejvíce (viz zejména část 4.4), ale není například jasné, proč se „shrnutí dodatečných poznatků nad rámec dvou návrhů“ v práci vůbec objevuje (s. 31 – 33).

Co se týče práce s literaturou, tak jejím hlavním problémem je nesprávné uvádění sekundárních citací. Když totiž autorka odkazuje např. na Finleyho (pozn. 37, s. 17), tak v textu sice píše o tom, že Okin zmiňuje interpretaci Finleyho, ale sekundární citace pomocí „cit. dle“ není v bibliografickém odkazu v poznámce 37 vůbec naznačená. Finleyho práce je navíc uvedena v závěrečné bibliografii. Dovoluji si pochybovat, že autorka práce Finleyho knihu vůbec četla – to jediné by ji ale opravňovalo uvést knihu v Bibliografii (s. 39). Stejný způsob odkazování dle mého názoru autorka práce uplatňuje také při referencích: Gosling 1973, Lucas 1973 – citované dle Annas 1976; Pierce 1973, Rousseau 1914, Strauss 1964, Taylor 1926, Vlastos 1973 – citované dle Okin 1977; Bluestone 1987, Hippokratés 1931, Nohle 1880, Patterson 1991 – citované dle Gardner 2000. Jedenáct, tedy polovinu z celkem 22 referencí v Bibliografii, autorka „v ruce“ nedržela a četla je jenom z uvedených tří textů. Považuji to za hrubé pochybení.

Z jazykového hlediska je práce napsaná na relativně dobré úrovni, i když obsahuje několik nesprávných a nepřesných překladů či formulací („podrobím deskripci“, s. 6; „relac[e] a produk[c]e dětí“, s. 21; Platónův koncept „justice“, s. 21, „Platón nepřinesl žádný okamžik“, s. 28, „zamezení plýtvání osobních emočních světů“, s. 29), nesmyslů (např. spojení „žensk[é] filosof[ky]“, s. 6; „radikální feministé“, s. 15, „moderní feministé“, s. 25) i zbytečně neobdobných vyjádření (např. „vysněn[á] polis“, s. 9).

K obhajobě bych kromě již uvedených chtěla položit další otázky:

1. Opakovaně píšete, že Platónovu starostí byla zejména „co možná nejefektivnější správ[a] státu“ (s. 7), „efektivit[a] polis“ (s. 9), „výkonnost státu“ (s. 13). Existuje snad nějaký jiný princip, který je pro existenci ideálního státu u Platóna stejně zásadní nebo zásadnější?

2. Proč by mělo být kritériem pro považování někoho za feministu nebo protofeministu to, jestli přiznává ženám „možnost volby“ (s. 35)? Co je to možnost volby? Proč by pro feminismus neměl být zásadnější jiný princip?

Pokud autorka na obhajobě ukáže, že rozumí zásadním výtkám týkajícím se citování odborné literatury, pak práce splňuje nároky kladené na bakalářskou práci. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit známkou dobře (3).

Ľubica Kobová, PhD., 10. 9. 2024, Praha